

OPINIA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național, editată de FUNDАȚIA "ROMÂNIA DE MÂINE"

OPINIA PUBLICĂ, DEMOCRAȚIA ȘI STATUL DE DREPT III. Din istoria unui concept

Prof. dr. AURELIAN BONDREA

După ce anterior am schițat, pornind de la realitatea zilelor noastre, raporturile dintre cei trei piloni ai existenței sociale moderne - opinie publică, democrația și statul de drept - este necesar a deschis, pe rând, istoric și logic, înțelesul acestora.

Astfel, termenul de opinie publică, larg răspândit în gândirea filosofică și social-politică, a avut și are diferite înțelese și semnificații, în funcție de poziția socială a gânditorilor, de sistemul de referință la care este raportat. În general, opinia publică reprezintă un mod specific de reflectare a existenței sociale, o glindind un conținut și un rol ce se modifică în raport cu schimbările ce au loc în cadrul acesteia. Acest fapt este dovedit de întreaga experiență istorică a dezvoltării sociale, care arată că în epoci și condiții diferite,

există o opinie publică diferită, atât în ce privește conținutul, cât și rolul, funcțiile sale.

De altfel, abordările științifice mai noi sunt de acord în a sublinia, ca un fel de concluzie comună, dincolo de orientările teoretice diferențiate, că orice societate, orice grup exercitată o presiune asupra membrilor săi pentru a tinde spre coeziunea ansamblului și a asigura o corecție concordanță a opiniei și comportamentelelor. În acest proces este mereu de măsurat gradul de impact, de acceptare a ideilor dar și rezistența la ele, într-o exprimare mai nouă, acceptarea sau respingerea de către opinia publică a propagandei ca "spălare a creierelor".

Ca fenomen social, opinia publică a apărut odată cu primele forme de organizare socială, dar termenul

apare mult mai târziu, îndeosebi în perioada de pregătire și înfăptuire a revoluțiilor moderne din Europa².

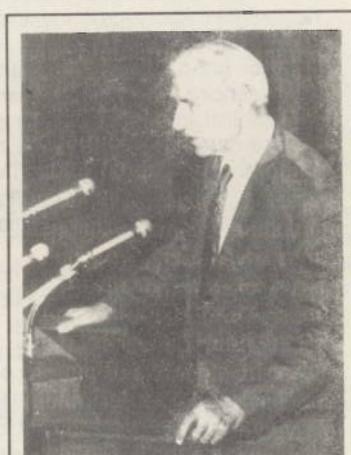
Structural-istoric, opinia publică se formează în legătură cu afirmarea pe arena politică a poporului, în opoziție cu puterea de stat absolutistă. Categorica de opinie publică se impune pentru a desemna starea de spirit a maselor, care, în aceste condiții, de pregătire și înfăptuire a revoluțiilor burgheze, crescuse în intensitate și devenise un fapt demn de luat în seamă pe arena luptelor politice. Ceea ce oamenii simțeau, găndeau, era exprimat deschis prin idei, atitudini și acțiuni practice față de situația existentă. Starea lor de spirit se exprima printr-un conținut comun de idei, de atitudini și acțiuni, regăsite în termeni ca vocea publicului, spirit public etc.³

(Continuare în pag. 6)

Acad. ANGHEL N. RUGINĂ

TEORIA ȘI PRACTICA ECONOMICĂ ÎN EPOCA DE TRANZIȚIE ȘI DUPĂ

**Fără inflație, șomaj,
deficite în buget și
balanța de plăți internațională**

ACADEMICIANUL ANGHEL N. RUGINĂ, PRESTIGIOS OM DE ȘTIINȚĂ DE ORIGINĂ ROMÂNĂ, STABILIT ÎN S.U.A., PROFESOR UNIVERSITAR CU DEOSEBITE REALIZĂRI ÎN DOMENIUL ȘTIINȚEI ECONOMICE, A ÎNCREDINȚAT EDITURII FUNDАȚIAI "ROMÂNIA DE MÂINE", SPRE PUBLICARE, MANUSCRISUL UNEI AMPLE LUCRĂRI INTITULATĂ: "TEORIA ȘI PRACTICA ECONOMICĂ ÎN EPOCA DE TRANZIȚIE ȘI DUPĂ. FĂRĂ INFLAȚIE, ȘOMAJ, DEFICITE ÎN BUGET ȘI BALANȚA DE PLĂȚI INTERNACIONALĂ".

Domnul academician profesor Anghel N. Rugină - președintele Societății "The International Society for Intercommunication of New Ideas, Inc. (ISINI)" - a avut amabilitatea de a acorda "Opiniei Naționale" dreptul reproducerei unor fragmente din această valoroasă lucrare.

Redacția noastră publică, începând cu acest număr, câteva fragmente din partea întâia a capitolului I din volum, intitulată "Explicații și comentarii", adresând specialiștilor rugămintea de a-și spune în paginile revistei părerea în legătură cu tezele și propunerile cuprinse în texte publicate și în cele ce vor urma.

În pagina 3:

- Ce înseamnă o "reformă integrală"?
- Ce înseamnă un "miracol economic"?
- Vocea neștiințifică a cărtitorilor: ideologi și tehnocrați

24 ianuarie 1859 -
actul de voință
și demnitate
al națiunii române

Paginile 4 - 5

PLEDOARIE PENTRU ISTORIA ȘTIINȚEI

Acad. ȘTEFAN MILCU

Istoria științei poate constitui un element reprezentativ în ansamblul strictei culturi a unei națiuni sau stat. În acest caz este adnotată, cu o localizare teritorială, interconexiunea cu alte componente ale vieții sociale și delimitarea unei perioade teritoriale. Această prezentare se poate reduce la caracterizarea generală a științei, cu referințe impuse de particularitățile intrinsecе ale unor științe particulare, sau la o selectare preferențială unei discipline cu o motivare adevarată obiectivelor urmărite.

Istoria științei, fără a elimina componentele modului înainte comentat, se poate orienta în analiza evoluției procesului de cunoaștere în interiorul unei ramuri constitutive. Acest fel de a considera problema este justificat și de faptul că "știința" unei perioade sau unități geografice este instituită dintr-un complex de discipline. Este caracteristică din acest punct de vedere clasificarea lor în științe fundamentale și aplicate sau în științe ale Naturii, Umaniste și Tehnologice.

Folosirea perspectivei istorice evidențiază caracterul dinamic, în continuă mișcare, al procesului de cunoaștere de la simplu la complex, de la necunoscut la cunoscut și de la incertitudine la certitudine, chiar dacă acordăm acestor calificări o adnotare provizorie în concordanță cu conceptul lui Popper susținut în Logica Științei.

Abordarea istorică generează tradiția unei discipline științifice și evită în organizarea adnotărilor repetarea efortului de înregistrare. Situează în același timp noul descoperit în interconexiunea cu precedentul perioadei revolte și cu necesitatea istorică studiată.

Componența istorică în organizarea și crearea științei definește nivelul cultural al creatorilor și respectul adevărului obligator în ceea ce se poate numi etica în construcția științei.

Însușirea componentei istorice a științei în general devine astfel obligatorie în scientifică și în activitatea de cunoaștere.

COLEGIILE

REVISTEI "OPINIA NAȚIONALĂ"

Colegiul pentru reformă și relansarea economiei naționale:

- Acad. Alexandru Bârlădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof. dr. Constantin Ionete
- Prof. dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof. dr. doc. Alexandru Zanfir
- Prof. dr. Mircea Druc
- Prof. dr. Alexandru Albu
- Prof. dr. Mihai Părăluță
- Prof. dr. Gheorghe Zamână
- Prof. dr. Petre Mălcomete
- Prof. dr. Gheorghe Răboacă

Colegiul pentru problemele științei și învățământului:

- Acad. Stefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Prof. dr. Liviu Maior
- Prof. dr. Grigore Brâncuș
- Prof. dr. Emil Tocaci
- Prof. dr. doc. Grigore Posea
- Prof. dr. Gheorghe Secară
- Prof. dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac
- Prof. dr. Ion Popescu-Argeșel

Colegiul pentru problemele culturii și artei:

- Acad. Eugen Simion
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everac
- Dinu Săraru
- Prof. dr. Ion Dodu Bălan
- Prof. dr. Victor Giuleanu
- Prof. dr. doc. Alexandru Tănase
- Prof. dr. doc. Andrei Ștefănescu
- Prof. dr. Ioan Scurtu
- Adrian Păunescu
- Prof. dr. Ion Rebedeu
- Prof. dr. Ion Popescu

- Prof. dr. Gheorghe Cazan
 - Prof. dr. Ion Tudosec
 - Prof. dr. Tiberiu Nicola
 - Prof. dr. Virgil Constantinescu
- Colegiul pentru doctrine politice și probleme ale relațiilor internaționale:

- Valentin Lipatti
- Prof. dr. Florea Duduță
- Prof. dr. Mircea Nicolaescu
- Prof. dr. Marin Voiculescu
- Ion Mărgineanu
- Dan Lăzărescu
- Prof. dr. Ion Zară
- Prof. dr. Constantin Mecu
- Prof. dr. Marin Nedelea
- Prof. dr. Constantin Vlad

Colegiul pentru problemele sănătății și protecției sociale:

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnic
- G-ral dr. Gheorghe Niculescu - membru de onoare al Academiei Române
- Prof. dr. doc. Iulian Mincu
- Prof. dr. doc. Victor Ciobanu
- Prof. dr. Caius Traian Dragomir
- Prof. dr. Andrei Fircă
- Prof. dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof. dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof. dr. Ștefan Costea
- Prof. dr. Mihai Dumitrescu

Colegiul pentru problemele justiției, statului de drept și democrației:

- Acad. Valentin Georgescu
- Acad. Ion Filipescu
- Prof. dr. Vasile Gionea
- Prof. dr. Antonie Iorgovan
- Prof. dr. Adam Popescu
- Prof. dr. Nicolae Popa
- Prof. dr. Ion Neagu
- Prof. dr. Andrei Popescu
- Prof. dr. Ionel Cloșcă
- Prof. dr. Mihai Merfea
- Prof. dr. Mircea Stroia

Director:
Prof. dr. AURELIAN BONDREA

CURIER EDITORIAL

Adrian Marino: "Evadări în lumea liberă"

Editura Institutul European, Iași, 1993.

Autorul acestei cărți, Adrian Marino, este unul dintre cei mai de seamă intelectuali români de azi (era să zic academicieni, dar, din păcate, nu e). Istoric literar erudit, care a scris Viața lui Al. Macedonski (elogiată de noi la apariție, în 1965) și Opera lui Al. Macedonski (1967), teoretician al literaturii, cunoscut și tipărit în străinătate. Comparatisme et Théorie de la littérature, Paris 1988. Biografia ideii de literatură. Introducere în critica literară. Modern, Modernism, Modernitate, Dicționar de idei literare etc.. Adrian Marino - pasionat de călătorii de informare - a dat literaturii române remarcabile lucrări - să le zicem - "de călătorie", Ole: Espana, 1974, Carnete europene, 1976, Evadări în lumea liberă, 1993, pe care personal le-aș încadra, mai degrabă, în categoria numită de T. Vianu "literatură subiectivă". Cărțile de călătorie ale lui Adrian Marino sunt niște sobre, cinstite, captivante "însemnări zilnice", de tip maiorescian. Ele nu-s redactate după "ghiduri", nu literaturizează, ele înregistrează ceea ce ochii autorului văd nemijlocit și ceea ce sufletul său îi spune ca reacție la ceea ce vede - Cartea de călătorie a lui A. Marino este un

ghid, un strălucit exemplu al comportării model pe care o are un mare intelectual român în străinătate: demnă, sobră, patriotică, lipsită de complexe provinciale. E comportarea unui "spirit care s-a voit independent și liber, chiar în condițiuni totalitare".

O fericită întâmplare a făcut să fiu martor la ceea ce a consemnat Adrian Marino în noua sa carte "Evadări în lumea liberă" în capitolul "Zece zile la Roma", 2-12 decembrie 1988, pagini 189-197 cu prilejul colocviului cu tema "Aspetti e problemi nella ricezione dell'opera litteraria: il momento Eminescu", la care au participat din partea română Adrian Marino, Eugen Todoran, Marin Sorescu, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Marin Mincu, Paul Cornea, V. Răpeanu, lectorii noștri de limbă și literatură română din Italia și autorul acestor rânduri, notat în carte cu inițialele I.D.B., de altfel, singurul român la care se referă. Întrucâtva, carteau lui Adrian Marino mai cuprinde capitole despre Spania, Bavaria, Germania, Franța, Iugoslavia, America.

Citindu-le, oricine are mult de căștiat, căci toate paginile lui A. Marino sunt plăcute și folosite.

■ Ion Dodu BĂLAN

"DAR LĂSAȚI-NE VOI GRAIUUL NEAMULUI..."

Maica noastră bună, Limba Română, e în suferință.

E invadată de barbarisme, ca obrazul unui copil de vârstă.

E invadată de cuvinte străine ne-necesare, intrucât au corespondență românești perfecte, în stare să cuprindă aceeași sferă semantică și să exprime uneori mult mai nuanțat. Și totuști... În limba noastră, "ca un fagure de miere", se instalează trăntorii gândirii leneșe, cărora le place să imite ca maimuțele și papagali. Deprinși cu împrumuturile de la cămătari și bănci străine, unii vorbitori - mai mult sau mai puțin corect - de limbă română, împrumută, cu rost și fără rost, dar mai ales fără rost și fără nici o noimă, vocabulare, expresii, sintagme din alte limbi, de-își vine să strige când îi auzi, ca Heliade Rădulescu: "Vorbii, scrieți românește, pentru Dumnezeu".

Nu rareori, limba română ne apare schimonosă în gura unor compatrioți care deși vorbesc bine rusă, engleză, franceză și alte limbi, au impresia că româna le rămâne ca un os în gât. Limba română e ținută la poarta unor teatre și a unor școli din țara noastră, ca o slujnică amărătă și neputincioasă la ușile unui conac de vechil. Cu chiu, cu vai e primă înăuntru pentru o oră, mai mult pentru a fi umilită decât pentru a fi învățată. Școala se plângă neputincioasă de soarta mașteră a bietei limbii române, refuzată și învățată de cetățeni ai patriei noastre care, totuși, trebuie să se înțeleagă și să conlucreze cu populația majoritară, trebuie să lucreze în zone unde se vorbește numai românește.

Citorul nuvelei românești, Costache Negruții, declară emoționant și pilditor și pentru cei de astăzi: "Și de n-aș fi român, încă aş iubi limba română pentru dragostea frăjească ce o caracterizează".

Alții, într-o anume parte a presei scrise și vorbite au inundat graiul Mioriței cu mălu și gunoaiele din argouri și jargoane, cu vulgarități grejoase, împrumutate din felul urât de a se exprima al compatrioților noștri țiganii. Atari murdară lexicală în care se scaldă unele publicații, ca un rămător într-o mocirlă, au pătruns, din nefericire, și în limbajul tinereții școlară! Ifose elitiste, cosmopolite se remarcă în limbajul unora, de la modestul cranic de radio și TV, la pedantul demnită sau la omul politic, absent de la lectiile de gramatică românească.

Știi. Afirmația aceasta îi va irita pe fandosiții noștri care mă vor declara purist de modă veche, latinist sau imitator al lui Etienne din lucrarea sa: Parlez-vous français? Paris 1964. Ar fi o acuză nedreaptă. Nu de purism exclusivist e vorba aici, ci de stricarea firii limbii naționale, de nevoia păstrării ființei românești.

Stim că orice limbă face împrumuturi lexicale de la alte limbi. Încă Dosoftei ne spunea că "limba noastră din multe limbi este adunată și ne este amestecat graiul nostru cu ale vecinilor de prin-mprejur" măcar că de la Râm ne tragem și cu ale lor cuvinte niș-amestecate". Trebuie, firește, să admitem în vocabularul românesc cuvinte străine pentru noțiuni pentru care n-avem vocabule românești. Am luat vocabule și expresii de la alte popoare, pe care le evocă și Dosoftei, am luat și de la altele, dar cu măsură. Când s-a pierdut măsura s-a frizat ridiculul și ne-am lăsat amenințăți în specificul nostru național. Astfel, în secolele XIX și XX am primit, în mod firesc, termeni, din limbajele "speciale" și profesionale (științific, tehnic, economic, medical, muzical). Cei mulți mai ales din italiană, cei tehnici

ta ei, din cele mai vechi timpuri până astăzi, dovada cea mai sigură a unității, a vigorii și a trăiniciei poporului care o vorbește. Eminescu consideră pe bună dreptate că "în realitate orice lucru termeinic și sănătos se face numai pe baza unei naționalități certe, a unei limbi certe". Faptul acesta este cu atât mai impresionant cu cât, secole întregi, limba noastră s-a păstrat numai în vorbire și n-a început să fie cultivată în scris decât târziu, în comparație cu alte limbi europene. Primul document ne parvine de la 1521. E vorba de Scrisoarea lui Neacșu de la Câmpulung către Hanul Begner, judele Brașovului.

Această unitate străveche și stătoare a limbii noastre de pe teritoriul pe care s-a vorbit și se vorbește în graiul Mioriței s-a intensificat tot mai mult după apariția și proliferarea presei, după înăpătuirea statului național unitar, după introducerea în viață publică a mijloacelor audiovizuale de comunicare. Perioada de după al doilea război mondial, prin structura ei, prin dezvoltarea și generalizarea învățământului, prin activitățile culturale unitare, prin mariile săntiere la care au participat oamenii din toate provinciile țării a contribuit într-o bună măsură la adâncirea unității și armoniei limbii naționale.

■ Ion Dodu BĂLAN
(va urma)

PROGRAME ANALITICE ale disciplinelor din planurile de învățământ ale facultăților Universității "SPIRU HARET"

Programa cursului SISTEME LOGICE și METALOGICA

Prof. dr. GHEORGHE ENESCU

1. Introducere. Teorie și metateorie. Limbaj și metalimbaj. Sisteme logice (teorii logice). Metalogică.
 2. Sistemul logicii propozițiilor (teoria funcțiilor de adevăr). Simbolism. Notiunea de funcție în genere. Funcții de adevăr. Proprietăți ale funcțiilor.
 3. Problema deciziei. Decizia prin matrice. Decizia prin forme normale. Ce sunt forme normale. Principalele legi logice.
 4. Problema echivalenței. Forme normale perfecte. Problema ipotezelor și concluziilor.
 5. Axiomatica logicii propozițiilor (Sistemul Hilbert-Ackermann).
 6. Sistemul logicii predicatelor. Simbolismul logicii predicatelor. Notiunea de formulă. Probleme relative la cuantori. Definiția cuantorilor. Echivalența expresiilor cuantificate. Cuantori și operatorii propoziționali. Traducerea propozițiilor de forma A, E, I, O în logica predicatelor.
 7. Forme normale în logica predicatelor. Problema deciziei. Axiomatica logicii predicatelor.
 8. Logica claselor și logica relațiilor. Operații și relații în domeniul claselor. Structura relațiilor binare (Domeniu. Codomeniu. Extensiune).
 9. Operații cu relații. Proprietăți ale relațiilor. Clasificarea relațiilor.
 10. Sisteme de logică modală. Sisteme Lewis.
 11. Metodele logicii moderne. Metoda limbajelor formalizate. Algoritmi. Formalizarea. Metoda aritmetică. Metoda axiomatică.
 12. Antinomile logice. Antinomile multimiilor (Cantor, Russell). Antinomii semantice (Buridan, Richard). Metode de rezolvare a antinomiiilor. Teoria tipurilor. Metoda intuiționistă. Rezolvarea formal-axiomatice. Teorema lui Gödel.
 13. Semiotica logică. Sintaxa, semantica și pragmatica. Probleme de sintaxă. Metode aplicate în sintaxă.
 14. Semantica logică. Semantica descriptivă. Semantica lui Frege (nume, sens și semnificație, relații semantice). Semantica lui Carnap (metoda extensiunii și intensiunii). Semantica lumilor posibile.
 15. Probleme de filosofie logicii. Principiile logicii. Logică și contradicție. Curente în filosofia logicii matematice.
- Bibliografie
1. Enescu Gh., Dicționar de logică, București, 1985.
 2. Enescu Gh., Logica simbolică, București, 1971.
 3. Enescu Gh., Teoria sistemelor logice, București, 1976.
 4. Carnap R., Semnificație, Cluj, 1972.
 5. x x x Logică și filosofie (volum de traduceri), București, 1966.
 6. Frege Gottlob, Scriser logico-filosofice, vol. I, București, 1976.

Acad. ANGHEL N.RUGINĂ

Ce înseamnă o "reformă integrală"?

Ceea ce urmează nu este altceva decât A.B.C.-ul unei reforme integrale în țara românească, reformă care trebuia să aibă loc în ianuarie-februarie 1990. Studiul este scris pe înțelesul tuturor, adică și pentru cei cu studii academice de orice fel, dar și pentru cei cu patru clase primare de altă dată, așa încât cine l-a citit nu mai poate avea o scuză că nu știe ce trebula făcut din punct de vedere economic și financiar imediat după Revoluția din Decembrie 1989.

Dacă la timpul său s-ar fi făcut (ceea ce trebua făcut) poporul român ar fi fost scutit de multe suferințe și lipsuri. Dar, totuși, tot ce se face aici pe pământ, de mâna sau din mintea omului și care ulterior se dovedește a nu fi de folos societății, poate să fie refăcut și îmbunătățit.

Scopul principal al programului de față este să repară unele greșeli făcute de guvernul român între 1990 și 1993 și, în același timp, să construiască o bază solidă pentru o economie națională independentă și înfloritoare, așa încât fiecare persoană să-și poată căștișa, după pregătirea și puterile sale, o existență onorabilă pentru sine și familia sa, fără a mai fi înselată sau exploatață, nici de întreprinderi private (naționale sau străine) și nici de stat.

Ce înseamnă reformă integrală? Până acum a dominat ideea că reformele privind trecerea de la o economie socialistă de stat la o economie de piață trebuie să aibă loc treptat, pe faze, așa încât lumea și lucrurile să se adapteze la noua ordine economică. Rezultatele se văd acum. În cursul perioadei de tranziție 1990-1993 nu s-a rezolvat nici una din problemele de bază: inflație, șomaj, deficite mari în buget și balanță de plată externe. Concluzia este clară: în condiții de dezechilibru major, reformele făcute treptat sau haotic nu aduc rezultatele dorite. Si într-adevăr așa și este!

În mod firesc, acum, se ridică întrebarea: de ce trebuie să fie așa? Răspunsul este clar. Dacă o economie națională suferă de mai multe boli (inflație, șomaj, inechități sociale etc.), atunci, aplicând soluții izolate, treptat pot apărea două lucruri neplăcute. Mai întâi, chiar dacă soluția dată a fost rațională, răul (dezechilibrul) din sectoarele neatins de reformă în cauză afectează imediat negativ rezultatele scontate. Mârul putred strică și pe cele bune - spune un proverb popular. În cazul nostru merele putred (dezechilibre în alte sectoare) strică în mod cert merele bune care au mai rămas. Cum efectele negative apar imediat, luăm simte că reforma nu acțione-

ază cum se cuvine și, ca urmare, în curând se va declanșa o criză de credibilitate; ca să scape de efectele negative, oamenii încearcă pe toate căile să-și apere interesele proprii și, inevitabil, să saboteze politica urmată de guvern. Din această cauză, în condițiile date (dezechilibre majore) reformele izolate, eșalonate în timp, nu au acționat, nu acționează și nu vor acționa nici în viitor. Acest lucru este valabil nu numai pentru țara românească și fostele țări socialiste din răsăritul Europei, ci peste tot în lume, indiferent dacă e vorba de socialism, capitalism sau orice alt regim.

Programul de față (ca și prima și a doua versiune din 1990) recomandă o altă cale, mai precisă, și anume

reforma integrală. Aceasta înseamnă că toate bolile principale (dezechilibre majore) sunt luate în considerație simultan. De aceea și soluțiile care urmează să fie aplicate trebuie concepute tot simultan și în deplin acord una cu alta. Așadar, și economia românească, în care mai multe organe vitale sunt deja atinse de cancer economic, trebuie curățată de fibrele cancerioase printr-o operație chirurgicală făcută cu multă măiestrie. Imediat după operație urmează alimentația sănătoasă - aderarea voluntară a poporului la reformele întreprinse - așa încât corpul economiei naționale să se poată regenera repede și fără efecte secundare negative. Aceasta este sensul deplin al expresiei reformă integrală.

Este caracteristic faptul că, în orice sistem social-economic, Banul, Băncile, Bursa și Bugetul Statului (cele patru mari B-uri) sunt legate organic și, de aceea, în concordanță cu conceptul de reformă integrală, trebuie tratate simultan, așa cum se va vedea mai departe în plan.

cum a fost cel realizat în Germania și Japonia după al doilea război mondial, ci chiar de categoria întâi, dacă se pune în practică un program de reformă integrală bazat pe un echilibru general stabil. Miracolul economic atât de mult lăudat din Japonia și Germania nu s-a realizat în cadrul unui plan bazat pe un echilibru general stabil și, de aceea, în 1993, atât Germania, cât și Japonia, cunosc o criză financiară și economică.

Planul nostru prezentat în continuare se bazează strict pe condițiile unui echilibru general stabil și este imun la crizele venite din afară. E vorba, deci, de a realiza simultan un echilibru stabil, nu numai în ceea ce privește moneda, băncile, bursele, industria, comerțul și meșteșugurile, adică sectorul privat, ci și sectorul public, adică bugetul statului, datoria publică și balanța de plăți externe.

Cu alte cuvinte, avem de-a face cu o însănătoșire totală a economiei naționale în care activitatea agenților economici este complet liberă și responsabilă până la limita naturală unde apar probleme sociale; aici, producția se realizează numai pentru acoperirea nevoilor populației, imediate sau viitoare (formare de capital prin economii populare), cerere efectivă, nu pură speculații, iar în procesul de producție este integrat un mecanism de distribuire automată a venitului național prin calcularea legală a prețurilor reale de echilibru; unde este îndeplinit atât principiul stabilității financiare, cât și cel al justiției sociale, realizându-se cea mai bună protecție socială, care nu costă nimic, adică în termeni românești, prin convertirea legii nescrise a Omeniei într-un principiu fundamental de organizare socială. Aceasta este sensul adevarat și deplin al expresiei miracol economic.

Sectorul privat este separat de sectorul public, așa cum trebuie să fie în orice societate liberă, democratică, dar, în același timp, amândouă sunt guverneate de același principiu de calculare a prețurilor reale de echilibru în conformitate cu Legea Omeniei, adică principiul justiției economice și sociale. Aceleași principiu se aplică simultan nu numai la stabilirea prețurilor pentru bunuri și servicii particulare, ci și la stabilirea veniturilor și cheltuielilor statului, adică a impozitelor și taxelor plătite de cetățeni.

În final e vorba de realizarea în România a celui mai perfect, dar și posibil, regim al unei societăți cu adevarat democratice, libere, și deschise având o economie socială la fel de democratică, liberă și deschisă (înlăuntru cât și în afară), bazată pe o rețea de piețe libere, echitabile și stable, spre deosebire de piețele mixte (monopol și competiție) capitaliste, care sunt libere în mod anarhic, adică fără a ține seama de idealul de justiție socială, de echitate sau de principiul stabilității financiare și economice. În realitate, nu numai în capitalism, ci și în orice alt regim social libertatea individualului este trunchiată, pervertită (unii au mai mult, alții mai puțin, iar alții deloc!), dacă în același mediu social nu există o deplină justiție socială și stabilitate financiară. Pe bună dreptate un sociolog polonez a caracterizat regimul piețelor libere capitaliste drept sălbatic.

Acesta este sensul real și complet al expresiei miracol economic folosite în planul nostru, expresie pe care unii tehnocrați, pentru a scăpa de răspundere, au declarat-o o utopie. Este vorba de o ordine social-economică nouă, care s-ar putea numi liberalism social și care este construită în așa fel, încât fiecare cetățean să vadă că merită să lucreze cât mai mult și că mai bine atât în folosul său, cât și al societății.

Ce înseamnă un "miracol economic"?

Mulți își închipuie că în România un miracol economic ar fi de neimaginat, fiindcă poporul nu mai crede că guvernul actual ar mai putea îndrepta lucrurile și anume fie că nu poate, fie că, din anumite motive, nu dorește să o facă. De obicei, aceasta e poziția total negativă a opoziției politice. Autorul acestui plan nu se îndoiește că guvernul aflat la putere ardorește îndreptă lucrurile pentru a se acoperi de gloria istoriei, dar pe drumul pe care s-a pornit în 1990, nu poate să o facă, sub nici un motiv fiindcă s-a angajat într-o bătălie pierdută, în lupta cu morile de vînt la fel ca Don Quijote, mai exact într-o luptă pierdută cu Teorema imposibilității în practică, așa cum vom vedea mai departe.

Alii nu cred în religie - deși aici ne aflăm în domeniul științei - fiindcă pentru ei conceptul de miracol economic este ceva bizar, apărut peste noapte, fără nici un efort, așa cum se povestea în Biblie despre mana căzută din cer pentru salvarea Israeiliilor veniți din pribegie. De obicei, ideologii politici și tehnocrați se servesc de acest argument slab și fără nici o bază științifică fiindcă nu sunt siguri de poziția pe care o ocupă și se tem de schimbare.

În realitate, conceptul de miracol economic folosit în acest plan nu are nimic bizar, ci este bazat pe principii economice și financiare sănătoase, cunoscute de multă vreme de economiști clasic, dar care niciodată nu au fost aplicate riguros în viața reală de

toate zilele. O filosofie economică falsă din Vest, la fel ca cea din Est, ne-a îndepărta de la aceste principii sănătoase clasice, motivând că, dacă îl acordă puteri legislative și mijloace financiare, guvernul ar putea rezolva toate problemele printr-o analiză macro și o politică monetară și financiară la nivel macro.

Din nefericire, stările venite în fiecare zi din țările de unde a plecat această filosofie economică falsă (Statele Unite, Anglia și Franța, la care s-au alăturat acum și Germania, țările nordice, Italia și Japonia) arată clar că guvernele respective nu pot rezolva satisfăcător problemele date. De aceea trăim într-o vreme de confuzie, ne aflăm într-o dilemă: filosofia economică moștenită de la Keynes, în Vest, și de la Marx, în Est, spune una, iar realitatea economică și financiară vorbește o altă limbă, neagă cele spuse și repeată până la refuz de tehnocrați keynesiani sau marxiști. Vom reveni asupra acestui subiect.

Evident că, date fiind inconvenientele și confuzia produse de imitarea (adoptarea) regimului de piețe mixte capitaliste din Apus, ideea unui miracol economic apare ca ceva extraordinar, aproape de necrezut. Si, totuși, un miracol economic în România, ca și în orice altă țară din lume, e posibil, nu numai unul de categoria a două,

Cel mai simplu lucru este să spui despre orice idee sau orice proiect, practic sau teoretic, că nu este posibil, că nu are importanță. În felul acesta însă nu se rezolvă nici o problemă. În fine, pentru a aprecia corect programul care urmează, cititorul ar trebui să se debaraseze și de o altă întrebare deplasată - pentru un adevărat om de știință - absurd! și anume: Să-mi aplicat undeva cu succes un asemenea program cu un miracol economic? De obicei ideologii politici și, mai ales, tehnocrați apelează imediat la o asemenea întrebare. Aceasta e vocea cărtătorilor!

Răspunsul este: nu s-a mai aplicat nicăieri până acum, fie pentru că planul nu a fost cunoscut, fie că dacă a fost cunoscut, că a fost ignorat sau respins din diferite motive, toate de natură ideologică, iar nu științifică: opoziția față de orice schimbare sau frica de orice schimbare. În ambele cazuri e vorba de privilegii nelegitime și nejustificate care, mai devreme sau mai târziu, vor trebui să dispară, așa cum a arătat-o mereu istoria. Aplicat riguros, planul în discuție pune capăt imediat îngălării și exploatarii celor mulți, prin aplicarea unor prețuri de speculă de către întreprinderi industriale, comerciale sau financiare, sau de către instituții de stat care impun tot felul de taxe și impozite

ce depășesc cu mult nivelul optim de echilibru între venituri și cheltuieli într-un stat de drept democratic așezat pe condiții de echilibru statal.

Iar dacă nu s-a mai aplicat până acum nicăieri, ce înseamnă aceasta? Înseamnă oare în mod automat că planul nu e bun? Că nu merită să fie luat în considerare sau să fie pus în aplicare? Ce judecătă logică se pretează la asemenea întrebări? Dacă ar fi așa, și pe vremea când se lucra la fabricarea primei locomotive, a primului avion sau a primei rachete, mergând înapoi până la inventarea roții sau a plugului... să ar fi pus aceeași întrebare la care, evident, răspunsul ar fi fost negativ, trebuie atunci să se pună lucrul la o parte, să nu mai fie luat în considerație, să se abandoneze ideea originală? Cu o asemenea logică - dacă se mai poate numi logică - utilizată de ideologii politici și de tehnocrați, ce s-ar fi ales de progres și civilizația umană, dacă marii inventatori și gânditori ar fi întrebăti: A mai fost așa ceva înainte? Iar, la un răspuns negativ, ar fi abandonat lucrul sau ideea?

Rezultă că întrebările de asemenea natură sunt absurde și nu merită nici cea mai mică atenție din partea cărtătorului cinstit, care vrea să afle sau să cunoască Adevărul (scris cu literă mare!), iar nu să apere sau să ascundă anumite privilegii nelegitime.

București: Bulevardul Libertății contribuie de dată recentă la zestrea edilitară a Capitalei noastre.

135 DE ANI DE LA UNIREA

Dominitorul Alexandru Ioan Cuza
Acuarela de Carol Pop Szathmari
(Muzeul de Artă)

Solemnitatea deschiderii Adunării ad-hoc a Țării Românești.

AL. I. CUZA în galeria marilor ctitori ai ROMÂNIEI MODERNE

Numele prințului Unirii din 1859, Alexandru Ioan Cuza, este înscris în carte de istorie a neamului nostru, alături de numele marilor voievozi și domni ai românilor, de la Mircea cel Bătrân la Ștefan cel Mare, de la luncu de Hunedoara la Mihai Viteazul. Reunite sub sceptrul lui Cuza Vodă, prin actele istorice din 5 și 24 ianuarie 1859, cele două Principate Române, Moldova și Muntenia, au fost transformate în numai șapte ani într-un stat modern, unitar, cu structuri și instituții noi, la nivelul european și recunoscut ca atare pe plan internațional. Înfăptuirile care au dus la această finalizare echivalează, prin însemnatatea și consecințele lor, cu acutul propriu-zis al Unirii, iar celui care le-a inițiat și le-a patronat, înfruntând cu demnitate și curaj dificultăți interne și externe ce păreau insurmontabile, domnitorul Alexandru Ioan Cuza, îl revine meritul istoric de a fi fondatorul României moderne. "El singur - arată Mihail Kogălniceanu - și-a scris istoria sa, prin legi, prin actele care au făcut un stat, o societate,

alta decât aceea ce i s-a fost dat atunci când l-au proclamat domitor".

În slujba unității și propășirii naționale

Caracterul său integră, largă popularitate de care se bucura, activitatea sa în slujba idealurilor, unității și propășirii naționale - toate acestea au condus la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza în fruntea Principatelor Române Unite. Calitățile Tânărului domitor au fost recunoscute și apreciate în mod deosebit de diplomații străini acreditați la București și la Iași, ca și de presa de pește hotare. Léon Philippe Béclard, consulul Franței, releva că noul domitor este "un om cinsit, plin de dragoste pentru țară, sub nici o formă amețit de un succes neașteptat, foarte hotărât să pună în practică ideile sale de reformă și progres". La rândul său, consulul Belgiei, Jacques Pounay, sublinia că "prințul Cuza este un om cum n-au mai avut Principatele, care dorește mai presus de orice fericirea țării sale". Încă de la începuturile domniei

sale, Cuza Vodă a depus eforturi să trăiuă pentru a consolida unitatea politică a țării și asigura renovarea structurilor și instituțiilor sale, pentru a impune pe plan european respectarea suveranității statului român. Se cuvin subliniate, de asemenea, eforturile lui Cuza de a fi domnitor al tuturor românilor, de a-și înfăptui opera politică cu sprijinul tuturor forțelor naționale. Într-o Proclamație din 12 octombrie 1859, Alexandru Ioan Cuza formula astfel principiile călăuzitoare ale politicii sale interne: "Destulă învrăjire au produs până acum luptele politice între români! Cauza acestor lupte lipsind astăzi, lipsească totodată și trista dezbinare dintre ei. Prezentul și viitorul României o reclamă aceasta și prin glasul nostru care vă cheamă la înfrângerea românilor, căci precum la suirea noastră pe tronurile Moldovei și Valahiei noi nu am mai cunoscut în aceste țări nici moldoveni, nici munteni, ci numai români, asemenea nu vrem a vedea între români nici partide, nici clase dușmănoase, ci numai fii ai același nume și frați de același sânge".

Cu toate dificultățile interne și înăudeșbi externe, consolidarea Unirii făcea progrese vizibile. La 11 decembrie 1861, în urma unor demersuri diplomatice, Alexandru Ioan Cuza putea să aducă la cunoștință, în mod oficial, printre Proclamație către români, că: "Unirea este îndeplinită. Naționalitatea română este întemeiată. Acest fapt măreț, dorit de generații trecute, acamat de corporile legiuioare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile garante și s-a înscris în destinile națiunilor". Cu prilejul celei de-a treia aniversări a Unirii, au avut loc formarea primului guvern unitar al României și inaugurarea celui dințâi Parlament reunuit al țării. La 24 ianuarie 1862, Domnitorul a proclamat "Unirea definitivă a Principatelor", a căror capitală devinea orașul București. De acum, în actele interne a fost adoptată oficial și denumirea corespunzătoare a statului - România.

Politica externă a României promovată de Alexandru Ioan Cuza a fost deosebit de activă și nuanțată, aducând țara - încă de la început - în prim planul scenei politico-diplomatici europene, în mijlocul evenimentelor și relațiilor internaționale ale epocii. Attitudinea politică față de cele 7 puteri europene a fost diferențiată, atență la modificarea raporturilor dintre ele. Evoluția relațiilor cu acestea puterile și, în genere, dezvoltarea politicii externe românești în anii domniei lui Cuza Vodă au marcat desprinderea treptată și fermă a nouului stat de prevederile restrictive ale Convenției de la Paris din 1858, reducerea considerabilă a dependenței față de Poartă - care va ajunge aproape simbolică, - lărgirea autonomiei dincolo de limitele statu-

tului formal al acestuia, pregătirea dobândirii independenței de stat. Demnitatea și refuzul de a se supune în fața unor presiuni politice și militare, stăruitoarea urmărire a obiectivelor naționale, acordarea și căutarea de sprijin la statele și popoarele aflate în situații asemănătoare, găsirea celor mai diverse căi pentru a afirma atât autonomia țării, cât și aspirația ei legitimă spre independentă, abila utilizare a contradicțiilor dintre marile puteri, afirmarea năzuințelor de înțelegere și conlucrare cu toate statele constituie trăsături esențiale ale unei politici externe curajoase, creative, constructive, care au contribuit, într-o măsură sensibilă, la modelarea raporturilor internaționale în această zonă a Europei.

Cea mai rodnică perioadă în realizări economice, sociale, politice, culturale a domniei lui Cuza Vodă este aceea a guvernării prezidate de Mihail Kogălniceanu, cu Alex. Papu Ilarian la Justiție și D. Bolintineanu la Culte (octombrie 1863 - ianuarie 1865).

Intensă acțiune reformatoare

Înființarea Consiliului de Stat și Legea pentru organizarea armatei, Legea comunală, Legea pentru înființarea consiliilor județene și Legea pentru organizarea judecătorească atestă intensă acțiune reformatoare a epocii lui Cuza. Una dintre cele mai importante reforme a constituit-o secularizarea averilor mănăstirești, ale căror moșii reprezentau 25-26% din suprafața țării. La 24 decembrie 1863, Cuza îl scria ministrului de externe al Turciei, Ali pașa, arătând de ce a trebuit să secularizeze averile mănăstirești: "În această chestiune, alteță, eu nu sunt principale românilor, sunt România însăși".

Dizolvarea Adunării elective la 2/14 mai 1864 s-a dovedit a fi o măsură pe căd de energetică, pe atât de necesară pentru promovarea intereselor naționale. Actul de autoritate al domnitorului a fost însoțit de Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris - Statutul lui Cuza, care poate fi considerat prima constituție a României, și de o nouă lege electorală; supuse aprobării prin plebiscit, cele două texte juridice fundamentale au întrunit majoritatea covârșitoare a sufragiilor. Prin nouă organizare cuprinsă în Statutul lui Cuza se prevedea și un Senat, ca un corp ponderator cu membri de drept și 64 de senatori numiți de domn; afară de buget, nici un proiect de lege nu putea fi promulgat fără închirianțarea Senatului. Se instituie,

astfel, sistemul bicameral. Consiliul de Stat pregătea legile. În caz de urgență, guvernul putea să ia orice măsuri prin decrete-legi, care urmau să înălțe Convenția de la Paris.

În iunie 1864 a fost semnat la Istanbul **Actul adițional** la Convenție din 7/14 august 1859, ceea ce a însemnat ratificarea textelor juridice menționate nu numai de către Imperiul Otoman, ci și de către puterile garante. Documentul constă din dreptul statului român de a modifica legile cu caracter intern, fără aprobare prealabilă a puterii suzerane sau a puterilor garante.

La 14 august 1864, a fost adoptată **Legea rurală**, pe baza căreia se desființa claca (boierescul) și erau împrieteni 515 722 de țărani cu 1 894 927 ha; totodată peste 100 000 de săteni au cumpărat loturi din moșile statului. Reforma agrară din 1864 a însemnat, în esență, realizarea unui punct esențial al programului revoluției de la 1848, cu efecte profunde asupra structurii economico-sociale a României, care s-a înnoit din temelii, înălțând un popor împilat de suferință, cum se remarcă în documentele epocii. Dintre celelalte reforme importante ale epocii lui Alexandru Ioan Cuza sunt denumite de subliniat cele din domeniul juridic, prin promulgarea Codului penal și a Codului civil; din domeniul învățământului primar, din 5 decembrie 1864 (care stabilea studiul primar de 4 ani, obligatoriu și gratuit, secundar - de 7 ani și universitar - de 3 ani) și din domeniul ecclastic, prin înstituirea autocefaliei Bisericii ortodoxe române. Acestea au fost completate cu alte legi referitoare la introducerea sistemului metric, la organizarea serviciilor de poștă și telegraf, la expropierile pentru cauză de utilitate publică și a învățământului superior, epoca lui Alexandru Ioan Cuza rămâne memorabilă prin înțemeierea universităților de la Iași și de la București.

Până într-oare, Alexandru Ioan Cuza a izbutit să desființeze privilegiile sociale și politice ale oligarhiei și să asigure autonomia internă a României. Răspunsul a fost detronarea sa la 11 februarie 1866. Avea de reprezentat Mihail Kogălniceanu să spună că nu greșelile principelui Cuza au fost cauza căderii lui, ci faptele sale mari l-au răsturnat. Întărirea unității naționale, edificarea statului național român modern, demnitatea lui de adevărat român i-au îndărjit pe străini, pe răuvoitorii națiunii române. Așa cum arată istoricul Ion Lupu, îndreptările cele mai de seamă, făcute cu ajutorul lui Kogălniceanu, un principiu străin nu ar fi avut nici îndrăzneala, nici putința de a le îndeplini atât de repede și cu rezultate așa de multumitoare. Ele vor păstra pentru totdeauna în istoria români-

MOLDOVEI ȘI ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Ior numele lui Cuza și pe al lui Kogălniceanu, al cărui rost în pregătirea Unirii național-politice a românilor a fost asemănător cu al lui Bismarck în făurirea Unității germane și cu al lui Cavour în pregătirea celei italiane, cu deosebirea, însă, că el a izbutit să împlinească năzünțele neamului său din sudul și răsăritul Carpaților fără a fi fost silit să arunce - cum spunea Nicolae Bălcescu - greutatea puterii armate în cumpăna politică.

În 1870, răspunzând unei invitații făcute de Prințipele Carol I, succesorul său la domnie, de a reveni în țară, Printul Unirii, aflat în exil, a răspuns printr-un gest pe care numai el îl putea face: "Patriotismul meu, Prințipe, este deopotrivă cu a mea demnitate: el îmi interzice un demers care ar crea, este loc a se teme, serioase încurcături. Alteța voastră și lealitatea mea mă osândește la surghiun. Nu pot da scumpe mele țări o dovadă mai reală a iubirii adânci ce am către ea, și Alteței voastre o mărturisire mai curată a simpatiilor mele pentru fericirea și dăniuirea ei".

Mai iubit decât oricare altă mare personalitate a țării

Dacă Tara l-a iubit pe Cuza Vodă. Printul Unirii - sublinia Nicolae Iorga, în 1909 - a fost și a rămas "un om iubit"; mai iubit chiar decât oricare altă mare personalitate din trecutul nostru. "Iubirea se îndreaptă către Cuza Vodă; iubire pentru eliberarea țăranilor, fără îndoială, iubire pentru înapoierea către națiune a teritoriului național uzurpat în largă parte de călugări greci; iubire, în ceea ce ne privește pe noi, pentru demnitatea cu care a reprezentat Tara, pe care el a întemeiat-o unitar și solid aşa cum a ființat pe urmă".

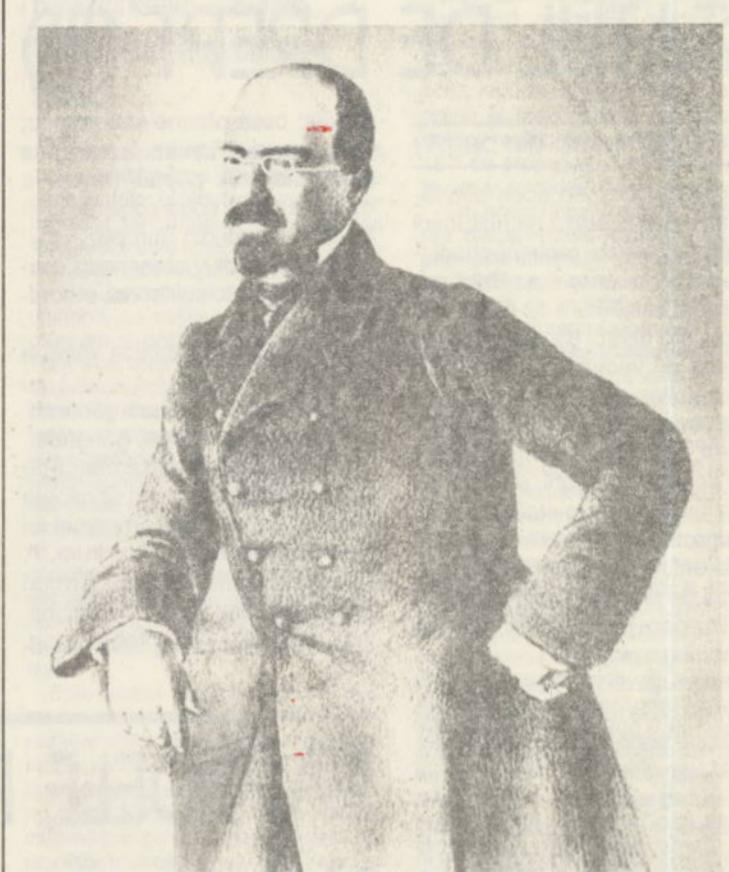
Dar, în ceea ce privește poporul, această iubire - arăta Iorga - are și alte explicații legate de frumusețea chipului și a caracterului lui Alexandru Ioan Cuza. "Frumos trebuie să fie cel dintâi Domnitor al Principatelor Unite. Toată lumea a prețuit această frumusețe... Ceea ce plăcea la Cuza Vodă nu era însă numai frumusețea, chiar și frumusețea energetică ce seudea bine unui bărbat; plăcea cavalerismul său: un cavalerism care se vădește în figura sa și în toate gesturile și cuvintele sale. Amintiți-vă față lui deschisă, luminată de doi ochi care nu cuprind nici trufie, nici fățünice, nici săriente. Amintiți-vă de cuvântările lui... Sincer și franc în gândul și în vorba sa, necruciând pe nimeni și, pe de altă parte, nedisprețuind pe nimeni. Cuza Vodă, deprins a spune adevarul cu curaj, a câștigat iubirea tuturor, chiar a acelora care puteau fi mușrați de dânsul prin această libertate cavalerescă a limbajului său".

A mai fost iubit Cuza Vodă până la fanatism care se păstrează și până astăzi - pentru vitejia lui. Căci a fost fără îndoială un viteaz, unul dintre cei mai buni viteji: niciodată nu i-a păsat de dânsul, de Tronul său, de sănătatea sa, de viață și chiar de reputația sa. Tara era totul pentru dânsul, țara pe care a întemeiat-o, pe care a știut să-o părasească fără blestem. Astfel de viteji nu se formează prin nici un exemplu și nici o lectură: ei se nasc. Fericile de țara care ajunge să-i alăbu în fruntea sa... Om fără frică, dar nu fără prevedere: fără cruceare de sine, dar nu fără grija țării, Cuza a meritat astfel pe deplin și în această privință, recunoștința contemporanilor săi ca și a celor care au venit după dânsul... lată de ce a fost iubit Cuza Vodă!"

■ Prof. univ. dr. Stefan LACHE

România revoluționară
(Pictură alegorică
de Constantin Daniel Rosenthal.)

"Unirea e actul energetic al întregii națiuni române;
Unirea națiunea a făcut-o".

Mihail Kogălniceanu

24 Ianuarie 1859 - actul de voință și demnitate al națiunii române

La mijlocul secolului al XIX-lea, marele patriot și gânditor român, Nicolae Bălcescu, scria: "Unitatea națională fu visarea iubită a voievodilor noștri cei vîții, a tuturor bărbătilor noștri cei mari, care intrupăra în sine individualitatea și cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dânsa ei trăiră, munciră, suferiră și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferită și muriră. Pentru dânsa

OPINIA PUBLICĂ, DEMOCRAȚIA ȘI STATUL DE DREPT (III)

(Continuare din pag.1)

Spiritul public, în acea perioadă, era o reflectare a nemulțumirii generale față de regimul absolutist, față de asuprire. Publicul, despre a cărui stare de spirit este vorba, era destul de eterogen din punctul de vedere al intereselor, al scopurilor urmărite; el cuprindea burghezia, mica burghezie, țărănește, muncitorimea etc. Fiecare din aceste categorii sociale se caracteriza printr-o stare de spirit proprie; tuturor însă le era comună lupta antifeudală. De aceea, termenul de stare de spirit sau spirit public apare pentru a defini starea de spirit generală.

În evoluția definirii stării de spirit se trece de la folosirea termenului de "spirit public" la "conștiința publică", iar către sfârșitul secolului al XIX-lea se folosește pe scară largă, mai ales în Anglia, termenul de opinie publică. Aceasta apare în legătură cu exprimarea publică în afara parlamentului, opinii care se opuneau caracterului închis, ne-public al dezbatelor din parlament. Elaborarea (și folosirea) categoriei de opinie publică în sensul de a exprima libertatea discuțiilor, a dezbatelor politice în public, în opoziție cu sistemul dezbatelor parlamentare oficiale, care aveau un caracter închis, prezenta un mare interes. Prin aceasta se realiza unul din principiile proclamate de dreptul burgher, și anume libertatea persoanei de a-și exprima părerile și, odată cu acestea, căpăta o însemnatate tot mai mare presă, publicitatea⁴. Așa se explică de altfel, de ce opinia publică a constituit pentru prima dată în Anglia obiect de cercetare.

În sociologia epocii, opinia publică este tratată ca obiect de studiu al psihologiei sociale, fiind considerată ca parte componentă a acesteia. Dar, indiferent de încadrarea ei într-un compartiment sau altul al științelor, sociologii, mai ales după victoria revoluțiilor burghere, și-au pus problema definirii, rolului și funcțiilor opiniei publice. Desigur, în procesele sociale, în viața de toate zilele, se făuresc idei, păreri, aprecieri, se conturează opinii în care se reflectă realitatea socială, anumite raporturi sociale, se exprimă anumite atitudini. În mod obiectiv, opinia publică nu a putut și nu poate fi una a elitelor, iar, în istorie, au fost combătute teze potrivit căroră în cazul maselor neinstruite opinia lor ar fi ceva "nesubstanțial" și "neadevărat", întrucât masele nu ar gândi.

1) *Méthodes des sciences sociales*, Madeleine Grawitz, Huitième édition, Dalloz, Paris, 1990, p. 955. O abordare mai generală în G. Amado, A. Guittet, *La dynamique de communications dans les groupes*, A. Colin, Paris, 1975.

2) Deși termenul de opinie publică apare numai la sfârșitul secolului XVIII, există un număr de echivalenți aproximativi din timpuri mai vechi, cum ar fi fost în

Grecia: *osse pheme sau nomos*, iar în Imperiul Roman, fama, fama popularis, *vox populi*, pentru a menționa cele două zone ale civilizației timpurii din Europa.

3) Evul mediu: consensus, modelat după stoicul *sensus communis*:

- Machiavelli: *pubblica voce, e fama;*

- Montesquieu: *esprit général;*

- Rousseau: *volonté générale;*

"în ajunul revoluției termenul de opinie publică a început să capete răspândire, mai ales în cercul lui Necker de unde și-a făcut drum...". (*Encyclopedia of the Social Sciences*, New York, The Macmillan Company, 1957, vol. XI, pag. 669).

4) "Sub aspectul ei democratic și parlamentar, opinia publică s-a manifestat, pentru prima oară în Anglia în timpul luptelor pentru libertatea politică și religioasă în secolul XVII... Puterea dinamică a unei opinii publice, viguroase și conștientă de sine a fost pe deplin recunoscută, cățiva ani mai târziu, de coloniștii americanii, care au invocat-o în repetate rânduri nu numai ca pe un mijloc de cimentare a sentimentului politic în primele stadii ale revoluției lor, dar și ca o lozincă mobilizatoare și strigăt de luptă în campaniile de mai târziu, când moralul scădea. Mișcarea democratică din Franța, în perioada revoluționară, s-a bazat în special pe pamflet, care a atins proporții fără precedent. Dar după abrogarea, la începutul anului 1789, a restricțiilor asupra libertății presei, ziarele, spectacolele de teatru, procesiuni și discursurile s-au dovedit mijloacele cele mai eficiente de a stimula și dirija opinia maselor mereu în agitație din Paris".

(Bauer Wilhelm, *Public opinion*, în *Encyclopedia of the Social Sciences*, vol. XI-XII, New York, 1957, p. 673).

PARTIDELE POLITICE - PREZENT ȘI PERSPECTIVĂ

Odată cu dispariția orânduirii socialiste în țările Europei centrale și estice și cu intrarea acestor țări într-un nou stadiu, de dezvoltare democratică, odată cu trecerea la sistemul democratic pluralist au proliferat și partidele politice. La prima vedere, reapariția unor partide mult mai vechi, ca titulatură cel puțin, cum ar fi cele de orientare liberală, țărănistă, social-democrată, democrat-creștină, republicană, agrariană sau cele de orientare mai nouă - ecologic, neolibere și altele - este un fapt mai mult decât firesc. În aceasta constă, de fapt, superioritatea sistemului democratic pluralist. Este o expresie a libertății de organizare, a manifestării voinei politice, a participării organizație, la nivel de partide, a diverselor categorii de cetățeni la viața publică, pe rațiuni economice, politice, culturale,

confesionale etc. Apariția de noi partide și organizații, de noi structuri și instituții, dacă privim lucrurile mai larg, exprimă și un nou cadru de afirmare a opoziției în interiorul sistemelor politice din aceste state.

Numărul mare de partide ar marca, teoretic vorbind, începutul unei "primăveri" a democrației orientate liberală, țărănistă, social-democrată, democrat-creștină, republicană, agrariană sau cele de orientare mai nouă - ecologic, neolibere și altele - este un fapt mai mult decât firesc. În aceasta constă, de fapt, superioritatea sistemului democratic pluralist. Este o expresie a libertății de organizare, a manifestării voinei politice, a participării organizație, la nivel de partide, a diverselor categorii de cetățeni la viața publică, pe rațiuni economice, politice, culturale,

spune uneori, istorice. Ele trebuie să probeze programe viabile, filozofii inspirate din moștenirea trecutului, dar și din analiza prezentului și viitorului. Altfel, numărul în sine, titulaturile căutate, oricără de sofisticate s-ar dori, pot să nu însemne nimic fructuos, nimic folosit, nimic în consens cu progresul societății.

Că lucrurile stau așa o dovește experiența unor țări mult mai avansate în democrație, inclusiv în ce privește rolul partidelor în viața social-politică. În state ca Marea Britanie, Franța, Germania, Suedia, Norvegia, S.U.A., numărul partidelor s-a opri, în medie, cam la 4-7-8, rezultat al principalelor orientări doctrinare: liberalismul, conservatorismul, democratismul, social-democratismul, ecologismul; se manifestă, de asemenea, partide "furnizate" de generația Tânără, de anumite orientări de dreapta sau de stânga.

Numărul mamut de partide politice, 20-40-60, a caracterizat situațile din numeroase țări aflate multă vreme sub dominația colonială. Aven în vedere, mai ales, o serie de țări africane, latino-americană, arabe, multe dintre aceste partide având o proveniență tribală, regională, religioasă. Ele sunt rezultatul politicii deliberate duse de unele administrații coloniale ghidate de principiul dreptului roman: *divide et impera*. Dar și în aceste țări - dacă exceptăm statele în care după decolonizarea de jure s-a trecut la sistemul cu un

singur partid politic - procesul apariției de noi partide s-a oprit la câteva partide mai importante, care provin, în esență, din mișcarea de eliberare națională și care luptă astăzi pentru decolonizare efectivă și în plan economic, social, cultural, instituțional.

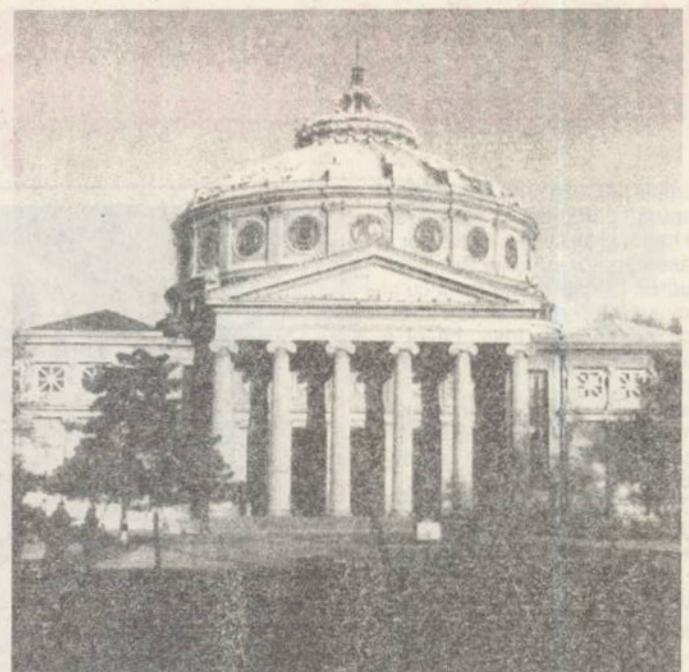
Așadar, sistemul pluralist are niște limite rezonabile, pe care le impune viața. Experiența arată că nu neapărat numărul, cantitatea, reprezintă expresia unei adevărate democrații. Se impun, de aceea, multă prudență și realism în statele încare, după prăbușirea sistemului politic-social comunist, numărul partidelor politice se ridică la zeci sau chiar sute. Situația va cerne în mod cert și aici, deoarece aceste situații marchează o involuție în planul stasiologiei, al experienței practice. Oricum, vor rezista, după opinia noastră, partidele politice care vor reuși să aducă, și teoretic și praxiologic și metodologic, ceva nou, care să convingă un număr din ce în ce mai larg și mai avizat de cetățeni să-și unească eforturile sub egida lor teoretică, politică, morală. Altfel, soarta lor, de efemeride, nu va putea fi evitată.

Așa cum societatea pluralist-democratică are nevoie de legi mai puține, simple și clare pentru a se conduce eficient, tot așa ea se poate baza cu succes numai pe acele partide politice - multe, puține - care vor deschide efectiv un câmp larg democrației, un teren de manifestare reală a libertății, a voinei politice, cât mai larg și mai expresiv afermăte teoretic și practic.

Ni se pare în bună măsură și credibilă și explicabilă constatarea lui Sergio Cotta, din lucrarea sa *Les partis et le Pouvoir dans les théories politiques du début de XVIII-e siècle* (Paris, P.U.F. 1956), potrivit căreia mari personalități, gânditori politici precum Tucidide, Xenofon, Aristotel, Cicero, Tacit, Dante, Machiavelli, Bodin, Morus au avut despre partidele din societatea sclavagistă și cea feudală o atitudine mefiantă și, oarecum, ostilă.

Bine orientate politic, filosofic, științific, partidele politice pot asigura politicii și premisele și cadrul socio-democratic adecvate pentru ca aceasta să evolueze normal, să se mențină la rigoarea cerută, să nu involuzeze, să nu degenereze în politicianism - pericol asupra căruia atragea atenția la vremea sa Constantin Rădulescu-Motru.

■ Prof. dr. Marin VOICULESCU

Ateneul Român

Operă monumentală realizată de sculptorul Vida Geza

UNITATEA ȘI INTEGRITATEA TERITORIALĂ, dimensiune fundamentală a interesului național

În lumea contemporană, unitatea și integritatea teritorială constituie o dimensiune fundamentală a intereselor naționale vitale. Salvagardarea unității și integrității teritoriale este de interes vital pentru toate națiunile lumii, indiferent de întinderea lor, de nivelul dezvoltării ori de zona geografică în care se găsesc situate. Pentru țările din categoria celor mici și mijlocii, această cerință dobândeste însă valențe deosebite dacă sunt avute în vedere riscurile la care sunt expuse și vulnerabilitatea lor, considerabil mai mare, în raport cu alte țări. Asigurarea "dreptului la viață" al țărilor mici și mijlocii, pentru care pleada atât de convingător Nicolae Iorga, poate deveni o realitate numai în condițiile în care integritatea teritorială este ferită de orice fel de primejdii.

Desigur, o securitate absolută nu există și, practic, ea este de neimaginat, dat fiind că, potrivit opiniei interbelice a lui Kissinger, "... securitatea absolută pentru o țară înseamnă insecuritate absolută pentru toate celelalte țări". Pornind de la aceeași premisă, un alt politolog american, F.H. Hartmann, relevă însă că "un stat va face toate eforturile pentru a se proteja împotriva pierderilor de teritorii și populații". Dezvoltându-și ideea, același autor merge mai departe, subliniind că "statele își doresc mai mult securitatea decât pacea per se. În pofta cortejului de orori, primejdii și incertitudini care însoțesc răboiele, statele vor accepta adesea să le îndure decât să cedeze vreo parte din teritoriul lor național sau să îngăduie umilierea prestigiului și a demnității naționale". Într-o lucrare fundamentală publicată în 1993, Eugen V. Rostov subliniază că acestea "sunt în mod necesar suordonate preocupării primordiale a unei națiuni pentru securitatea sa, adică pentru independența sa politică și pentru integritatea teritoriilor sale".

Indiferent de țară și de zona geografică, apărarea integrității teritoriale este cauza întregii națiuni. Ea constituie îndatorirea supremă a conducerii statale, a forurilor parlamentare și guvernamentale. Dar ea este, în egală măsură, o îndatorire elementară a oricărui partid sau formațiuni politice, a conducătorilor acestora, a tuturor cetățenilor, fără nici o excepție. Nimeni nu se poate sustrage acestor obligații fundamentale, după cum nimănui nu-i este îngăduit să promoveze acțiuni separatiste, să întreprindă sau să favorizeze acte ori măsuri care ar aduce atingere integrității teritoriale sau ar periclită unitatea teritorială a țării, să manifeste indiferență, neglijență, îngăduință etc. față de orice tentativă ce s-ar constitui într-o amenințare la adresa teritoriului național. Tot astfel trebuie exclusă prin definiție orice acțiune colaboracionistă sau de sprijinire a unor acte îndreptate împotriva unității naționale și integrității teritoriale. În toate țările, asemenea atitudini sau manifestări sunt incriminate și se pedepsesc cu cea mai mare severitate.

Principii fundamentale ale dreptului internațional contemporan

Teritoriul național fiind indivizibil și inalienabil (vezi și art. 3, pct. 1 din Constituția României) nimeni nu este în drept să însăreze nici o părticică din acesta. În consecință, sunt nule și de nul efect toate acțiile care ar contraveni acestui postulat esențial.

Teritoriul de stat, unitatea și integritatea teritorială ale fiecăruia dintre membrii comunității internaționale

rezintă un interes special și o valoare de cea mai mare însemnatate din punct de vedere al dreptului internațional, al normelor și principiilor sale fundamentale. Coexistența statelor ca entități suverane și independente presupune nu numai delimitarea precisă a domeniului suveranității lor respective - care nu poate fi decât teritorială -, ci și respectarea cu strictețe a acestelui delimitări, deci a unității și integrității teritoriale a fiecărui dintre ele.

Carta Organizației Națiunilor Unite și o întreagă serie de documente internaționale adoptate în perioada postbelică, care conțințesc principiu respectării integrității teritoriale, stabilește o legătură de inseparabilitate între acest principiu, principiul nerecurgeri la forță sau la amenințarea cu forță și cerința observării independenței politice a statelor. Astfel, potrivit art. 2, pct. 4 din Cartă, toți membrii Organizației Mondiale "se vor abține în relație la internaționale de a recurge la amenințarea cu forță sau la folosirea forței, fie împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice ale oricărui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite". În aceeași formulare, acesta este primul dintre principiile enunțate în "Declarația referitoare la principiile dreptului internațional privind relația prietenescă și de cooperare dintre state, în conformitate cu Carta Organizației Națiunilor Unite", adoptată prin consens de Adunarea generală a O.N.U. la 24 octombrie 1970.

Spre deosebire de textul Cartei ONU și de alte texte internaționale, "Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa" (Helsinki, 1 august 1975) tratează cele trei principii separate, în următoarea ordine și redactare: nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță, inviolabilitatea frontierelor, integritatea teritorială a statelor. Această terarhizare a celor trei principii nu diminuează importanța specifică a niciunui dintre ele. Este totuși de remarcat că, din punct de vedere logic, placarea principiului inviolabilității frontierelor înaintea celui privitor la păstrarea integrității teritoriale apare pe deplin justificată, dacă se are în vedere că o violare a granițelor unui stat este lips factor și un atentat îndreptat împotriva unității și integrității teritoriului aceluia stat.

Sintetizate, obligațiile și îndatoririle deținute pentru toate statele în virtutea dreptului internațional contemporan, în scopul prezervării integrității lor teritoriale și al respectării frontierelor lor, prezintă următorul tablu: obligația statelor de a se abține, în relație la reciproc, de la constrângeri de ordin militar, politic, economic sau de alt fel, de la amenințarea cu forță sau de la folosirea forței fie împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a oricărui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite; un război de agresiune constituie o crimă împotriva păcii care angajează răspunderea în virtutea dreptului internațional; orice încercare urmărind să rupă parțial sau total unitatea națională și integritatea teritorială a unui stat sau a unei țări sau să aducă atingere independenței sale politice este incompatibilă cu scopurile și principiile Cartei ONU; teritoriul unui stat nu poate face obiectul ocupării militare ca urmare a folosirii forței prin încălcarea prevederilor Cartei; nici o achiziție teritorială rezultând din amenințarea cu forță sau ca efect al folosirii forței nu va fi recunoscută ca legală; obligația fiecărui stat de a respecta frontierile celorlalte state și de a se abține de a recurge la amenințarea cu

forță sau la folosirea forței pentru a viola frontierele internaționale ale unui stat; obligația fiecărui stat de a se abține de a organiza sau încuraja organizarea de forțe neregulate sau de bande înarmate, în special de bande de mercenari, în scopul săvârșirii de incursiuni pe teritoriul unui alt stat; obligația ce revine fiecărui stat de a se abține de a organiza și încuraja acte de război civil sau acte de terorism pe teritoriul unui alt stat, de a le sprijini sau de a participa la ele sau de a tolera pe teritoriul său activități organizate în scopul comiterii unor astfel de acte.

Îndatorirea ce încumbe statelor în virtutea principiilor respectării integrității teritoriale și inviolabilității frontierelor se cere corelate cu cele derivând din principiul referitor la obligația de a nu interveni în afacerile care țin de competența națională a unui stat, în conformitate cu Carta ONU, astfel cum este el definit în "Declarația de principii" din 24 octombrie 1970. Potrivit acestui principiu, "nici un stat sau grup de state nu are dreptul de a interveni, direct sau indirect, pentru orice motiv, în afacerile interne sau externe ale unui alt stat. Prin urmare, nu numai intervenția armată, dar și orice formă de ingerință sau orice amenințare, îndreptată împotriva personalității unui stat sau împotriva elementelor lui politice, economice și culturale, sunt contrare dreptului internațional.

Acest ansamblu coerent de obligații, care se impune cu aceeași forță legală tuturor membrilor comunității internaționale, corespunde atât intereselor naționale ale fiecărei țări, cât și interesului general al menținerii păcii și securității pe plan regional, ca și la scara întregii planete. Consecvența lor observare și aplicare de către toate statele în raport cu fiecare dintre ele se constituie într-o puternică sursă generatoare de încredere și stabilitate, în absența cărora un sistem autentic de pace și securitate este practic de neimaginat. Este un adevărat axiomatic că pacea și securitatea internațională presupun în mod necesar stabilitatea internațională, iar aceasta reclamă, la rândul ei, respectarea integrității teritoriale, stabilității frontierelor. Se vădese în context, nu numai justă, că și actualitatea deosebită a cuvintelor rostită de Nicolae Titulescu în urmă

cu 60 de ani: "... Pacea reală își are izvorul în încredere și încrederea își are izvorul său în stabilitate. Prima stabilitate pe care un stat o căută, nu în interesul său egoist, ci în interesul general, este stabilitatea frontierelor sale".

Revizionismul - atențat la integritatea și unitatea statelor

Concluzia esențială care rezultă fără nici o ambiguitate din obligațiile ce revin statelor în virtutea principiilor integrității teritoriale și inviolabilității frontierelor este aceea că, în condițiile legalității internaționale actuale, nu există loc pentru rezervism, ca doctrină, ca mișcare politică sau ca program și politică guvernamentală. Pentru că, în fond, ce altceva reprezintă rezervismul decât o tentativă deliberată de modificare a granitelor existente, un atențat la integritatea și unitatea teritorială ale diverselor state? Expansionist și destabilizator în substanță sa, rezervismul - oricare ar fi motivațiile, nuantele sale de exprimare ori manifestările sale concrete - stimulează tensiunile și exacerbă neîntelegerile în loc să contribuie la aplanarea lor. Prin toate acestea, el este initiator și generator de inseguritate.

Este sensul ce se atribuie în mod curent politiciilor rezervismului. În Dictionarul relațiilor internaționale, publicat relativ recent în S.U.A. și Marea Britanie, definiția rezervismului este cum nu poate fi mai clară: "Orice politică externă prin care un stat urmărește să modifice în avantajul său ordinea existentă în plan internațional, ideologic sau al raporturilor de forțe. O politică rezervistă este în mod fundamental expansionistă și ea urmărește prin natura sa cucerirea de teritori". Referitor la modalitățile de acțiune la care recurg în mod obișnuit statele ce promovează politici rezerviste se spune: "Statele rezerviste tind să considere diplomația, tratatele, dreptul internațional și organizațiile internaționale ca mijloace pentru obținerea de avantaje în lupta pentru putere și nu în eforturile de aplanare a conflictelor și

de soluționare a problemelor".

Dat fiind caracterul extrem de nociv al rezervismului, el trebuie respins de plin și fără nici un fel de menajamente. După tragediile cauzate de rezervism în perioada dintre cele două războaie mondiale, când s-a adoptat o atitudine la început indiferentă și ezitantă, apoi conciliantă, toleranță și concesivă, astăzi este inadmisibil să se repete aceleași erori. O nouă ordine de securitate pe continentul european repudiază prin definiție dezideratele și manifestările concrete ale politicii rezerviste, indiferent de sursele de propagare, formele de proliferare și metodele de promovare.

Din această perspectivă, reafirmarea atașamentului statnic față de principiile integrității teritoriale și inviolabilității frontierelor se recomandă ca o măsură de indubitată valoare și necesitate în cadrul eforturilor tinzând la făurirea unui nou sistem de securitate în Europa. Cerința este valabilă, firește, pentru documentele internaționale colective, dar, în egală măsură, și în cazul unor instrumente politico-juridice bilaterale, în special cele ce se încheie între state vecine. Securitatea înseamnă, în ultimă instanță, certitudine. Or, e greu de imaginat o certitudine mai importantă decât certitudinea frontierelor, unității și integrității teritoriale ale statului. La rândul ei, certitudinea este rezultanta unui proces neîncetat de renunțare la poziții și atitudini care promovează îndoială și echivocul, de eliminare consecventă a surselor de animozitate și tensiune, a suspiciunilor și adversităților de tot felul. Cu referire specială la statele europene, vom evoca aici acel paragraf din "Declarația de la Viena" adoptată de Sesiunea la vîrf a Consiliului Europei la 9 octombrie 1993, care are valoarea unui veritabil comandament: "Această Europă este purtătoarea unei imense speranțe, care, cu nici un prej, nu trebuie să fie distrusă prin ambii teritoriale, renașterea naționalismelor agresive, perpetuarea zonelor de influență, intoleranța sau ideologiile totalitare".

■ Dr. Nicolae ECOBESCU,
Director adjunct științific
al Institutului român
de relații externe

DIN PRESA INTERNAȚIONALĂ

"Numai Estul va putea salva Europa"

- Interviu cu politologul britanic Ralf DAHRENDORF, publicat în cotidianul "L'Unita", nr. 249/1993; text prescurtat -

Intrebare: Domnule profesor, nici în trecut nu ați făcut un mister din critica pe care le-ați adus Tratatului de la Maastricht. Astăzi, exprimați un verdict și mai dur asupra lui. De ce?

Răspuns: Maastricht-ul trebuie îngrădit. El reprezintă un mod vechi de a găndi Europa. Prin această metodă și cu aceste conținuturi nu se pot face pași înainte, rămânem acolo unde ne aflăm acum, și anume înțărui de trecut. De altfel, chiar cei care au semnat acest tratat sunt pe cale să dispară rând pe rând de pe scena politică: dintre cei 21 de semnatari 14 sunt deja la pensie, iar ceilalți o să ajungă acolo în următorii trei ani. Pentru a porni din nou este necesar să se lanseze idei noi și cred că, în următoarele luni, se vor luce inițiative din partea unor țări pentru a merge în această direcție. Uniunea monetară și politică externă comună bat pasul pe loc, au devenit vorbe goale.

I.: Care a fost adevărată mare greșeală a Tratatului de la Maastricht?

R.: S-a crezut că unitatea economică va duce în mod necesar la unitatea politică. Or, problemele politice se rezolvă cu ajutorul politicilor. Nu se poate face apel la economie. Cred că a lărgi Comunitatea la alte țări înseamnă a întări. Nu pot fi înțuite în afara ei

națiuni ca Polonia, Ungaria sau alte țări din Est. Cel mai bine ar fi ca ele să fie admise imediat și să se discute cu ele crearea unei Europe mai largi. Este necesar apoi să se identifice unele interese comune atât în ceea ce privește politica externă, cât și ceea ce internă.

I.: Care ar putea fi aceste interese comune?

R.: S-ar putea introduce, de exemplu, unele taxe, fie și mici, asupra capitalurilor speculative. Apoi există GATT, care poate constitui un test deosebit de semnificativ. Europa trebuie să înfrunte foarte grava problemă a somajului: toate țările vor să-l reducă. Din păcate, fiecare din ele vrea să o facă în detrimentul celorlalte. Vor trebui descoptate norme comune.

I.: Instituțiile europene suferă de o lipsă de democrație?

R.: Parlamentul European este prea departe. Îl împarte anumite responsabilități întreținute de către statul național. În ceea ce privește democrația, cred că trebuie să se formeze o nouă clasă conducătoare, care să se gândească la problemele unității într-o manieră nouă și mai profundă. Cei care au făcut Maastricht-ul au în minte o agenda a trecutului, în timp ce astăzi trebuie să te gândești la o agenda a viitorului. Chiar și Delors ar face bine să-și dea demisia.

I.: Domnule profesor ați vorbit adesea de Europa drepturilor, dar ce autoritate are Europa să vorbească despre drepturi după masacrelle din fosta Iugoslavie?

R.: Convenția C.E. asupra drepturilor omului a fost un lucru foarte important. Fiecare a aplicat-o înțărui în interiorul propriului țări; nu există norme internaționale de la care să nu se poată deroga. Însă Curtea de la Strasbourg nu este un tribunal în adevăratul sens al cuvântului și sentințele sale nu sunt aplicabile. Este necesară, deci, introducerea conținutului acestor convenții în cadrul unor tratate internaționale de cooperare proprie-zisă, în așa fel încât dacă cineva nu aplică acele norme să fie posibilă reacția de a nu mai coopera cu acel cineva. În plus, este indis-

pensabil ca atunci când o țară cere să fie admisă în Comunitate să facă dovadă că respectă drepturile omului.

I.: Insistăți asupra necesității de a lărgi Europa la țările din Est. Ce părere aveți despre faptul că recent în aceste țări au învins partidele foste comuniste?

R.: În aceste țări, tendințele se schimbă foarte repede și nimeni nu poate prevedea ce se va întâmpla. Cred că foșii comuniști au învins, deoarece, acolo, singuri care au întreprins ceva au fost ei. Mi se pare că ceilalți nu sunt capabili să întreprindă absolut nimic. Dar victoria foșilor comuniști nu înseamnă revenirea la economia planificată. Nici unul dintre ei nu se gândește la aceasta. Se poate spune că ei doresc să înțelesc privatizările. Este adevărat, dar le înțelesc, nu le blochează. În rest, ar fi o eroare să dorim să impunem Estului ritmurile noastre. Nu putem exporta democrația noastră, piața noastră "la cheie". Va trebui să le respectăm specificitatea. Cred că lucru cel mai important pe care trebuie să-l cerem acestor țări nu sunt atât elaborarea, producerea unor noi norme, ci, în primul rând, aplicarea normelor, suveranitatea legii.

I.: Ați criticat Occidentul deoarece i-a oferit lui Elțan un sprijin lipsit de acente critice. Nu îl considerați însă cel mai mic dintre realele posibile pentru Rusia?

R.: Elțan nu-mi place. Nu mi-au plăcut niciodată tancurile care trag asupra parlamentului. Pentru moment este, desigur, cel mai bun dintre cei pe care îl avem în fața ochilor. Cel mai bun dintre cei pe care îl putem privi. Dar nu este un democrat. Desigur, nu îl pot suporta nici pe Rușoi, nici pe Hasbutov, dar în parlamentul recent dizolvat existau persoane cu mult mai bune decât ei și care nu sunt, desigur, mai puțin democratice decât Elțan. În acest sens, am criticat sprijinul atât de total și necritic pe care Occidentul, în frunte cu Clinton, a dorit să-l acorde. Lui Elțan nu trebuie să îl ceri să facă legi noi, ci să aplique legile existente. și pentru el este valabilă regula că trebuie să se restabilească suveranitatea legii.

PERMANENȚE ROMÂNEȘTI

NEAGOE BASARAB și spiritul educației autohtone

Aprecierea epocilor mai vechi de cultură s-a făcut la noi, anii de-a rândul, aproape numai pe seama unor scenarii prestabilite. Acțiunea era evaluată ca impunând de la sine reacțiunea, acesteia i se atribuau tendințe exclusiv reprimatoare, pentru ca până la urmă amândouă să fie când împăcate sub semnul unei prezumții, când concepute unilateral, într-o stare de criză acută, cu discontinuități care blocau încercările de analiză. Dialectica dezvoltării se vedea închisă astfel în formele mecanice ale mișcării, imaginea de ansamblu a unor lungi perioade istorice fiind văduvită tocmai de ceea ce ele aveau specific, original, ca virtualitate a creației. Cu această formulă de interpretare, o mare parte din literatura secolelor XVI și XVII a fost uneori redusă exclusiv la condiția unui factor conservator, gata să înăbușe orice manifestare ce nu i se potrivea sau, cel puțin, să-i înstrâineze esența și s-o aservească.

Datorită acestei tendințe au rămas puțin cercetate valențele educaționale ale literaturii religioase, originalitatea, sub acest raport, îndeosebi a predosloviilor și epilogurilor, a predicatorilor și epistolilor cu caracter moralizator, raporturile dintre diferite orientări și direcții de evoluție ale acestei literaturi. Au rămas, de asemenea, prea puțin cercetate influențele fondului persistent de cultură folclorică, din care a răsărit umanismul popular românesc, asupra umanismului creștin. Dacă s-ar fi operat investigații mai adânci, cu valorificarea celor mai însemnante cuceriri ale domeniului, este probabil ca unora dintre elementele de pedagogie morală a poporului român, puse uneori pe seama traducerilor de cărți cu conținut religios, să li se fi depistat, cel puțin ca suport al receptării, și unele izvoare autohtone a căror evoluție în timp să definească o notă de originalitate a culturii noastre. S-ar fi putut face, de asemenea, observații interesante pe seama faptului cum, când și cât anume din propunerea pe care o avansa literatura religioasă de a se educa un tip de om pe linia universalului a fost receptată în succesiile etape de individualizare a culturii române.

Oicum, însă, este împede astăzi că literaturii religioase, aşa cum a crescut ea printre realitățile românești ale atâtore secole de suferință și luptă, nu i se pot atribui îndeosebi invitație la apatie, renunțare, iraționalism, că valențele ei formative se cer subliniate ca atare. Se va putea astfel observa cum unele tendințe de îmbogățire a sensului noțiunilor etice fundamentale, datorate în alte țări scoala, cu instituția ei fundamentală universitatea, se manifestă și aici în forme incipiente, dar viguroase, datorită adeseori același substrat folcloric. După cum elemente raționale puteau fi generate

uneori și de continua raportare la viața cotidiană a principiilor creștine enunțate, ca și de starea generală resurecțională din care a izvorât impulsul introducerii limbii române ca limbă de cult și de cancelarie.

Cel puțin din aceste cauze, mesajul literaturii noastre religioase, răsfrânt pe fondul fertil al mentalității populare, i se înfățișează credinciosului de rând ca o alternativă superioară la viața lui cotidiană, tocmai pentru că se face apel mai cu seamă la învățăminte și nu la porunci, la povețe și nu la amenințări. Astfel exprimat, mesajul putea fi receptat cu atât mai ușor și mai statonic cu cât el venea, uneori și ca o sugestie, într-o etapă dintr-o lungă definire individuală a comportamentului, rămasă deschisă pe mai departe în povida oricărei dogme. Iar mesajul cu acest conținut educațional rămnăea adeseori interpretabil, în raport oarecum de viață lăuntrică, de năzuințele fiecărui ascultător ori cititor căruia îi deschidea astfel posibilitatea de a lucra asupra lui însuși nu sub amenințarea unor forțe devenite ostile, ci dintr-o convingere individuală, dobândită printr-o mișcare sufletească profundă. Toate aceste caracteristici amplificau substanța formativă a textului religios, îl lărgau aria de cuprindere și-i sporeau puterea de receptare pe dimensiunile categoriilor sociale celor mai largi. Pedagogia morală la români se constituia astfel fără prejudecăți soleme, dintr-un simplu "Instinct al conservării", prin autoperfecționare lăuntrică.

Cel mai strălucit exemplu în receptarea imperativelor educaționale ale secolului al XVI-lea românesc îl constituie învățările lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie. Deși redactate în slavonă, cu frazeologia de nelipsit în epocă, învățările se disting prin realismul lor și, în acest cadru, prin direcționarea precisă a recomandărilor. Obiectivul lor este formarea și afirmarea unui veritabil fiu al epocii sale, receptiv și pregătit să soluționeze problemele întregii societăți cu care se confruntă destinul său individual. Întru aceasta, învățările alcătuiesc un veritabil manual de pedagogie. Desigur, învățările răspundeau declarat nevoii de a asigura o educație aleasă în primul rând viitorilor conducători, dar, prin însuși faptul că o asemenea educație nu este concepută abstract, ci se raportează permanent stările concrete românești de lucruri, principiile astfel enunțate comportă obiective modelatoare mult mai largi. Întâlnim, de pildă, apelativul "Fătul mieu Theodosie", dar și chemări către categorii sociale mai largi ("ascultați, toată vîrstă și toate rânduieile, bătrânele și tinerii, bătrânele și cele tinere"), din perioade istorice practic nelimitate ("cinstișorii și dulcilor miei domni, care veți fi în urma noastră"). Nu o

dată, celor chemați spre învățătură, Neagoe li se adresează cu "fraților", apelul de epocă cel mai larg cu putință. Față de puternica stratificare feudală a vremii, normele comportamentale sunt aici deosebit de unitare și înfățișate astfel încât toți să se ridice spre "înălțimea bunătăților minții"; practic, ele se adresează tuturor și, mai ales, către toate etapele vieții. Ideea "clasei" de vîrstă nu apare decât spre sfârșitul secolului al XVII-lea, când prin Dimitrie Cantemir primește o întrebunțare metodică.

Prin lărgirea perspectivei socioeducaționale în care (și pentru care) erau concepute, învățărurile comportă în structura și semnificația lor o seamă de valențe specifice. Formarea omului depășește conținutul limitat cerut de ideologia vremii și vizează individul în multitudinea și diversitatea manifestărilor sale; ca atare, recomandările nu fac diferențiere netă între elementele instructive și cele educative. Tocmai acest sincretism specific determină ca învățărurile să fie resimțite deopotrivă ca lucrare de instrucție și de educație morală, antologie de pilde filosofice, introducere în știința politică și îndreptar de guvernare a domnului ca "singur stăpânitor", ceea ce dintâi carte românească de strategie și tactică militară, dar și de diplomație, de desfășurare a tratativelor astfel încât, în ciuda împrejurărilor adesea puțin favorabile, valorile fundamentale ale politicii românești să rămână intangibile. Iar prin toate acestea laolaltă, prima creație literară românească de importanță și circulație europeană. Formarea și pregătirea omului din spațiul românesc erau astfel concepute într-o largă perspectivă axiologică.

De aici și caracterul modern al structurii învățăturilor. Faptul că luminatul domn al Țării Românești, Neagoe Basarab, trasează liniiile unui comportament activ, util semenilor în ipostaza acestora de ȚARĂ, îl conduce la utilizarea unor elemente compoziționale cu totul noi, care pun și mai puternic în lumină felul cum învățările își devansează timpul. A se vedea, de pildă, veritabilitatea lecție de patriotism oferită, așa cum arată titlurile unor capitole, nu numai lui Theo-

dosie, ci întregii societăți medievale românești. Argumentele înfățișează rațional premisele și consecințele devotamentului față de moșia strămoșească. Este, cum s-a remarcat, "o lecție de patriotism în termeni de Renaștere", numai că o astfel de definiție se cere nuanțată în perspectiva faptului că dacă în Apus spiritul Renașterii putea genera uneori și idei cum că "tare-i omul pentru care orice țară e patria lui", la noi un asemenea spirit era receptat și consacrat printr-un veritabil program de educație autohtonă. Țaria omului era resimțită drept condiție, dar și consecință a puterii patriei sale, și el trebuia format în cultul acestei valori nepieritoare. Să amintim și binecunoscutul elogiu al minții, prin care învățărurile configurau, de asemenea, un raționalism sui-genesis. Nu mai avem acea enumerație de imperitive, frecventă în epocă. Dimpotrivă, viziunile se sprijină aici pe determinările naturale, reliefate în procesul devenirii lor și plasticizate spre a se impune memoriei cititorului. Din acest punct de vedere, învățările anticipatează un postulat al metodilor școlii moderne.

Sub asemenea auspicioză rezistență în fața adversităților istorice și de sublimare a experienței colective în învățături adresate urmașilor, în ipostaza acestora de ȚARĂ, apare firesc ca primele tipărituri în limba română - ele însele un corolar al luptei amintite - să aibă ca idee dominantă, uneori ca motivație propriu-zisă, un îndemn cu largi semnificații educative, cum sunt, de pildă, laitmotivele "mai vrătos cinci cuvinte cu

înțelesul meu să grăiesc ca și alați să învăț, de căt untuneare de cuvinte neînțelease într-alte limbi". Ideea că toate cuvintele folosite se cuvin înțelese de toți, că limba română e a tuturor, cheamarea la solidaritate spirituală realizată prin cuvintele rostite în și - nu o dată - din mijlocul mulțimii, sau îndemnul către ceea ce am numi astăzi receptarea activă a mesajului, intensa participare la ceea ce era simțit ca proces al modelării de sine alcătuia laolaltă un înalt principiu educativ cu profunde implicații sociale. Nu întâmplător, în perioada apariției cărților lui Coresi, școlile în limba română se răspândesc și se împartenește. Între dascălii școlii în limba română din Scheii Brașovului figurează și nume întâlnite în paginile predosloviilor cărților românești, probă că în învățământ se foloseau acum curent asemenea cărți și că, pe această cale, școala devenea un factor esențial în dezvoltarea conștiinței de neam, în întărirea unității spirituale românești. Aceste mesaje educational era relevat și întărit pe măsură ce scrisul în limba română își impunea biruința, culminând, spre jumătatea secolului al XVII-lea, în prestigioasa chemare "Cuvânt împreună către toată semenia românească".

Spiritul educației autohtone, cultivat cu atâta grijă în învățăturile lui Neagoe Basarab, triumfase definitiv ca unul dintre viitorii catalizatori ai conștiinței noastre naționale.

■ Mihai IORDĂNESCU

REVISTA
OPINIA
națională

TIPOGRAFIA

FED

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Nicoleta ANGHEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4. Telefon 675.68.45

Costul unui abonament trimestrial este de 600 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat poștal sau dispozitie de plată pe adresa: Fundația "România de Mâine", Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B.. Abonamentele se pot face și prin oficile poștale din întreaga țară.

Revista "OPINIA NAȚIONALĂ" se află înscrisă în Catalogul de presă "RODIPET" la poziția 2111. Cittorii din străinătate se pot abona prin "RODIPET" S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr.1, sect. 1 București - România.